

ნინო ვახანია¹

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

DOI: <https://doi.org/10.52340/sou.2023.19.12>

ალექსანდრე ორბელიანის ლექსები

აბსტრაქტი. ალექსანდრე ორბელიანის ლექსები არ გამოირჩევა მაღალმხატვრულობით. პოეტურად აზროვნებაზე მეტად და ბევრად უკეთ პროზაულად წერა გამოსდიოდა. მიუხედავად ამისა, მის ლექსებს აქვს გარკვეული მნიშვნელობა და თავის ადგილს იჭერს ქართული ლიტერატურის ისტორიაში. ამდენად, ამ ლექსებს გვერდს ვერ აუვლის ქართული მწერლობის ვერცერთი მკვლევარი.

რომანტიკოსი მწერლის პოეტურ მემკვიდრეობაში ნაჩვენებია ის სევდამწუხარება, რომელიც გამოწვეულია სამშობლოს დაკარგვით („მთოვარე“). სევდა, დარდი, ნალველი კიდევ უფრო სრულად და რელიეფურად ჩანს გადასახლებაში დაწერილ თხზულებებში. ვხვდებით სატრფიალო-სამიჯნურო ხასიათის ლექსებს, მომხიბვლელად გვიხატავს საქართველოს ბუნებას...

ალექსანდრე ორბელიანს ლექსი აქვს მიძღვნილი ქართული პოეზიის მეტრის, შოთა რუსთაველისადმი. ერეკლე მეფის ხოტბაა ლექსში „ეპიტაფია“. არის ეგრეთ წოდებული „მსოფლიო სევდაც“. ლექსებიდან მოისმის გულწრფელი ხმა შემოქმედისა, რომლისთვისაც უპირველესი მამული იყო. როგორც აკაკი წერეთელი ამბობდა, მას „საქართველო განსხვავებულად უყვარდა“.

სრულად ყველა ლექსი ჯერ გამოქვეყნებული არ გახლავთ, ხელნაწერები ინახება პირად ფონდში. ალექსანდრე ორბელიანის ლიტერატურული მემკვიდრეობიდან უფრო საყურადღებო პროზაული ნაწარმოებებია, თუმცა უინტერესო არ უნდა იყოს ლექსებიც. მათ შორის, რამდენიმე, გამორჩეული, ქართული რომანტიკული პოეზიის მშვენიერ ნიმუშად მიმაჩნია.

საკვანძო სიტყვები: რომანტიზმი, პოეზია, ხელნაწერები, ალექსანდრე ორბელიანი, თემატიკა.

¹ ნინო ვახანია, ფილოლოგიის დოქტორი, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი.

Alexander Orbeliani's Verses

Abstract. Alexander Orbeliani, romanticist writer, poetic, published, manuscripts Alexander Orbeliani's verses are not distinguished with high artistic value. Poetically more than consideration he could better write prosaically. Despite of aforesaid his verses have certain significance and have their place in the history of Georgian literature. So, none of the explorers' of Georgian writing can avoid these verses.

In the poetic heritage of romanticist writer is indicated that sorrow caused due to the loss of homeland („Mtovare“). Sorrow and grief is more perfectly and boldly shown in the works written during migration (exile). We find amorous verses that fascinatingly express Georgian nature...

Alexander Orbeliani dedicated his verse to Shota Rustaveli, the meter of Georgian poetry. Eulogy is applied on King Erekle in the verse „Epitaph“. There is even expressed so called „World Grief“.

According to the verses is found sincere voice of creator, who firstly idolized his land. As Akaki Tsereteli used to state, he „differently loved Georgia“. All verses are not yet published, manuscripts are kept in personal fund. Out of literary heritage of Alexander Orbeliani more noteworthy are prosaic works, though no less interesting are his verses. Among them, to my mind some are outstanding, perfect examples of Georgian romantic poetry.

Key words: romanticism, poetry, manuscripts, Alexander Orbeliani, theme.

ძირითადი ნაწილი. ალექსანდრე ორბელიანის ლიტერატურული მემკვიდრეობა სრულყოფილად ჯერ კიდევ არ არის შესწავლილი. ყველაზე ნაკლებ ყურადღებას კი მკვლევრები მის პოეტურ ქმნილებებს აქცევენ. პოეზიის ქვეყანაში ამ თხზულებებს მართლაც ვერავინ მიიჩნევს მხატვრულობის განსაკუთრებულ გამოვლინებად, თუმცა მათ უთუოდ აქვთ გარკვეული მნიშვნელობა და თავისებური ხიბლიც. ლიტერატურის ისტორიის სრულყოფილად წარმოსაჩენად საჭირო და აუცილებელია რომანტიკოსი მწერლის პოეტური შემოქმედების შესწავლაც.

ალექსანდრე ორბელიანის ლექსი პირველად დაიბეჭდა 1832 წელს ჟურნალში „სალიტერატურონი ნაწილნი „ტვილისის უწყებათანი“, რომელსაც რედაქტორობდა ფილოსოფოსი, განმანათლებელი, პოლიტიკური მოღვაწე, სოლომონ დოდაშვილი. ეს ლექსი, „მთოვარე“ გამოქვეყნდა ჟურნალის მე-2 ნომერში.

² **Nino Vakhania**, Doctor of Philology, Associate Professor of Sokhumi State University.

დოდაშვილის ჟურნალი გახლდათ შეთქმულთა იდეური ორგანო. ემსახურებოდა იმას, რომ იდეურად შეემზადებინა „მამულის გამოხსნის“ საქმე. თვითონ რედაქტორი შეთქმულთა ერთ-ერთი მეთაური იყო. ჟურნალში დაბეჭდილი მთელი მასალა (ლექსები, მოთხრობები, პოემები...) ერთ მიზანს ემსახურება: წარმოაჩინოს ქართული ენისა და ლიტერატურის, ქართული კულტურისა და საქართველოს ისტორიის სიდიადე, თვითმყოფობა, ორიგინალობა. არ მისცეს ვინმეს, ჩვენი წარსულის დამახინჯებისა და დაკნინების უფლება. ყველას გასაგონად განაცხადოს, რომ ასეთი წარსულისა და კულტურის მქონე ერი ღირსია იყოს მომავალშიც დამოუკიდებელი, იმსახურებს, რომ არ გაუქრეს საკუთარი ენა, ლიტერატურა და სხვა. ერთი სიტყვით, ჟურნალს უნდა გამოედვიძებინა ქართველ მკითხველში ეროვნული სული და ექადაგა თავგანწირვის იდეა. ამ მიზანს ისახავს ალექსანდრე ორბელიანის „მთვარე“. ეს ლექსი ალეგორიული ხასიათისაა. მთვარეში იგულისხმება საქართველო, რომელსაც ღრუბელი ფარავს და ბნელდება:

აღმოვიდა თუმცა მისი შვენება,

მსწრაფლ ღრუბელნი ესხნენ, შავნი შინება...

გარდიყარა შემდეგ დროთა ღრუბელი,

ვინახე მთვარე მოშლილ იყო, სულ ბნელი... (ორბელიანი, 1979: 122).

ალეგორიულად საქათველოს მძიმე მდგომარეობის ჩვენება უცხო არ იყო აღორძინების ხანის ქართულ მწერლობაში. თეიმურაზ I-ის, არჩილის, თეიმურაზ II-ის, ვახტანგ VI-ისა და სხვათა შემოქმედებაში ხშირადაა გამოყენებული სატრფო-სამშობლოს ალეგორია, რომლის დამამკვიდრებლადაც გარსევან ჩოლოყაშვილი მიიჩნევა. ამ ხერხს, ამ ალეგორიას შემდეგ ალექსანდრე ჭავჭავაძე და აკაკი წერეთელიც მიმართავდნენ. ალექსანდრე ორბელიანთან კი მთვარისა და ღრუბლის მხატვრული სახეებითაა წარმოჩენილი საქართველოსა და მისი „დამაბნელებელი“ დამპყრობლის სურათი. სატრფიალო-სამიჯნურო ხასიათისაა 1821 წლის მაისით დათარიღებული ლექსი „ბაიათი“, რომელიც ფორმით აღმოსავლურ-სპარსული ყაიდისაა:

თვალნი ველსა ვინახე?

იგი სიდგან ვინახე!

რომ რაღაც სულსა მოსცა

უკვდავებად ვინახე (ორბელიანი, 1992: 122).

თუმცა ნაწარმოები ფორმით აღმოსავლურია, მასში დახატულია რომანტიკული სიყვარული. პოეტისთვის სატრფო არის „ცხოვრების მაკურებელი, სასურველი, საამო“. ლექსში შექმნილია ქალის მშვენიერება, კდემამოსილება.

ისმის რომანტიზმისთვის დამახასიათებელი სევდიანი ხმები. პოეტის გრძნობა წრფელია, შორსაა ყოველგვარი ვულგარულობისაგან:

„საგნად თვალთ რა ისურვა?

რომ წამსვე მცა ის ურვა,

სურვილი ძალას მატანს,

გავს, ჩემთვის ეს ისურვა“ (ორბელიანი, 1992:122).

1821 წლითვეა დათარიღებული ლექსი „თეჯლიში“, რომელიც აგრეთვე სატრფიალო თემაზეა. სიყვარული აქაც რომანტიკულია. ავტორი უმდერის ქალის მშვენიერებას, ღვთიური მადლის გამოვლინებას (ბარათაშვილისთვისაც „მშვენიერება ნათელია, ზეცით მოსული“), შინაგან სიფაქიზეს, სულიერ სიმაღლეს, რომელიც შეყვარებულ ჭაბუკს გულს უმცვრევს მარცვლებად. შემთხვევითი არ არის სატრფიალო ლექსში სასუფევლის ხსენება. სიყვარული რომანტიკოსთათვის ხომ ერთადერთი გრძნობაა, რომელიც ადამიანს წუთისაოფლისგან აღმადლებს და ღმერთთან მიაახლოებს:

„სერაბინნი დაჰგალობდნენ, სამოთხედ,

ნისლმოსილნი, მის გარს მდგომნი, სამოთხედ,

სატრფიალოს ხმას დახმობდნენ, სამოთხედ,

ზედ აჰკურდნენ სასუფევლის სინამეს“ (ორბელიანი, 1992: 123).

„მშვენიერას ქართველას“ იმავე, 1821 წელს საცოლეს, ეკატერინე ბარათაშვილს უძღვნა. (სავარაუდოდ, უკვე ნახსენები ლექსებიც ამ ქალით არის შთაგონებული). ალექსანდრე და ეკატერინე 1823 წელს დაქორწინდნენ. კატინო, როგორც მას შინაურობაში ეძახდნენ, იყო უაღრესად განათლებული, კულტურული, ოჯახის მოყვარული, სათნო და კეთილშობილი ადამიანი. ამ ქალისადმი მწერალს ბევრი ლექსი აქვს მიძღვნილი, მათში იოლად ამოიკითხება დიდი სიყვარული და პატივისცემა ადრესატისა. სხვათა შორის, ჩვენამდე მოღწეულია არაერთი კერძო ბარათი ალექსანდრე ორბელიანისა, მეუღლესთან მოწერილი ორენბურგიდან (გადასახლების ადგილიდან). მეუღლის შესახებ ვრცლად საუბრობს თავის ავტობიოგრაფიაშიც. ყველგან გაცხადებულია, რომ მეუღლის წყალობით იგი დიდ ოჯახურ ბედნიერებას გრძნობდა. ეკატერინესადმი მიძღვნილი ლექსებიდან „მშვენიერას ქართველას“ გამორჩეულია მხატვრული ძალით:

„ახ, თუალის ჩინო, შენ ჩუენო ქალო,

ქალო ქართვეულავ, ეშხის ანთებავ,

დაანთე აგრე სურვილი, მნათო,

სიყვარულისა გამღვიძებულავ“ (ორბელიანი, 1992:124).

ლექსში დახატულია ეკატერინეს გარეგნული სილამაზე, მოხდენილობა, მაგრამ მთავარი, რითაც იგი იქცევა ყურადღებას, მისი სულიერი მშვენიერებაა, სიფაქიზე, კდემამოსილება:

„ვგონებ ხატება რაფაილს შენი

უხატავს ედემს ყვავილებთ შორის,

როს კარს გამოხვალ უკუდაებრ მდენი,

ვითა გადმოგვემ სიცოცხლეს შორით“ (ორბელიანი, 1992:125).

როსტომ ჩხეიძე წერს ბიოგრაფიულ რომანში „ალექსანდრე ორბელიანი“: „მოგვიანებით ალექსანდრე ერთად მოუყრის თავს კატინაზე შეთხზულ ლექსებს, ამ პირველი შეხვედრით შთაგონებულთაც, ორენბურგიდან გამოგზავნილთაც, მასულდგმულუბელ ხატად რომ ესვენა გულზე; და ეს ლექსები და აშიაზე მინაწერები ამოგვაცნობინებენ მისი სიყვარულის პირველსა და მღელვარებით აღსავსე წუთებს“ (ჩხეიძე: 1996: 127).

ეკატერინე დავითის ასული ბარათაშვილი გარდაიცვალა 1837 წელს. დაკრძალეს სიონის ტაძარში თავისი ქმრის, ალექსანდრე ორბელიანის გვერდით. ეკატერინესადმია მიძღვნილი ოთხსტრიქონიანი პატარა ლექსიც „უეცარი შეხვედრა“:

„შეხვდნენ ჭკვეტად ქალ-ყრმათ თვალნი,

ორთავ ეცათ ტრფობის ძალნი.

თქვეს მათ: გული გვეუბნება,

ერთმანეთი გვეკუთვნება“ (ორბელიანი, 1992:126).

ამ ერთი სტროფის შექმნის ამალელებელ ამბავსაც დაწვრილებით გვიყვება როსტომ ჩხეიძე თავის უაღრესად საგულისხმო რომანში. ეკატერინეს ლექსებს უძღვნიდა დაქორწინების შემდეგაც. ნიმუშად დავასახელებთ ორს: „შორიდგან“ და „მოწვევა“. პირველი დაწერილია 1834 წელს ორენბურგში, მეორე იმავე წლის მიწურულს ალექსანდროვკაში.

ლექსში „შორიდგან“ ალექსანდრე ორბელიანი შორიდან ესიყვარულება თავის სათაყვანებელ თანამეცხედრესა და ცხოვრების ერთგულ თანამგზავრს:

„სოფელმან მიმაგდო ყარიბობასა,

გარნა სახე შენი ვით ვცე თმობასა?

სავანედ გულს ვიმყოფ შენად სამკვიდროდ,

ვისულდგმულუბ შენგნით ყოველს წამს და დროს...“

სული ჩემი დასწვეთს გულზე სიყვარულს,

ნაზსა, უცხოს, წმინდას, უზადოსა სრულს“ (ორბელიანი, 1992:123).

„მოწვევაშიც“ აშკარაა სიყვარულის გაცხადება, ოღონდ დასასრული ლექსისა მაინც დაგვაფიქრებს, სატრფოს მიმართავს პოეტი თუ სამშობლოს:

„ეგ ჩემი სული შენვე გამოხსანა,
რომ საუკუნოდ მე დამავალო,
და ამ სოფელსა შენგნით ვიცოცხლო“ (ორბელიანი, 1992:125).

საყურადღებოა ლექსი „საქართველოს გაზაფხული“, რომელიც დათარიღებულია 1824 წლით. ეს არის სამშობლოზე დაწერილი ერთი საგულისხმო თხზულება, რომელშიც გადმოცემულია ავტორის გრძნობები, განცდები, გულისფეთქვა, გამჟღავნებულია სამშობლოს უსაზღვრო სიყვარული. გაზაფხულზე, წელიწადის ამ დროზე, უამრავი ლექსია შექმნილი ქართულ (და არამართო ქართულ) მწერლობაში. არ დარჩენილა თითქმის არცერთი პოეტი, რომელსაც ამ სათაურით არ დაეწეროს ლექსი. ჩვეულებრივ, პოეტები ასეთ ნაწარმოებებში გამოხატავენ თავიანთ მხირულ განწყობილებას, საზეიმო აღტკინებას, სიცოცხლის წყურვილსა და სიხარულს. სულ სხვანაირია, სევდიანია გრიგოლ ორბელიანის „გაზაფხული“. მიზეზი მწუხარებისა ის გახლავთ, რომ მას ამ დროს სატრფო (მამული) ჰყავს გარდაცვლილი. ალექსანდრე ორბელიანის „გაზაფხული“ კი თვალწარმტაც, მიმზიდველ ბუნებას აღწერს და სიცოცხლით ისეთი სიამოვნება ჩანს, რომ ამ დროს ბერიკაცის გარდაცვალებაც კი დასანანი და სამწუხაროა:

„ცა, ქვეყანა, სულიერი,
გაზაფხულსა შეეხარვის,
ამ დროს რომე კაციც ბერი
მოკვდეს, ვფიცავ, ცოდო არის“ (ორბელიანი, 1979:124)

საყურადღებოა, რომ ალექსანდრე ორბელიანი გვიხატავს არა საერთოდ, ზოგადად, გაზაფხულს, არამედ, კერძოდ, კონკრეტულად, თავისი ქვეყნის გაზაფხულს. ეს კი საშუალებას აძლევს, გადმოგვცეს თავისი პატრიოტული განცდები, მამულიშვილური განწყობილებები. ამით მიიქცია ამ ნაწარმოებმა ქართველ მკვლევართა ყურადღება (ხახანაშვილი, 1917: 33-34; მახარაძე, 1982: 128).

შეთქმულების ჩავარდნის შემდეგ გადასახლებაში მყოფ პოეტს არათუ არ განელება, არამედ კიდევ უფრო მოეძალა სამშობლოს სიყვარულის გრძნობა, თუმცა აშკარად იმატა სევდიანმა განწყობილებამ. ამ მხრივ საყურადღებოა „სიყრმით უბედური“, რომელიც მელანქოლიის დაღითაა აღბეჭდილი:

„ჩემი ნუგეში არს მწუხარება,
სული სინაღვლით სტკბება,

ვცურავ ამაში ვით ოკიანში,

ხან მღელვარეში და ხან მყუდროში“ (ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. III, 1969: 21).

გადასახლებაში დაწერილი ლექსებიდან საყურადღებოა „კავკაზიის მთები მაშუკის მთიდგან (ფანტაზია, როცა ახლად გათენდება)“. დაწერილია პიატიგორსკში 1839 წლის 15 სექტემბერს. კავკასიის მთები ქართველ შემოქმედთა და, კერძოდ, რომანტიკოსთა შთაგონების ერთ-ერთი წყარო იყო. კავკასიონი ჯერ კიდევ რუსმა მწერლებმა დაგვიხატეს თავისი ზვიადი, გოროზი გამომეტყველებით, მერე ქართველმა რომანტიკოსებმა - ალექსანდრე ჭავჭავაძემ და გრიგოლ ორბელიანმა წარმოსახეს შთამბეჭდავად და დასამახსოვრებლად. გოროზმა ბუნებამ მიიპყრო აგრეთვე მიხეილ თუმანიშვილის, სოლომონ რაზმაძის, ალექსანდრე ორბელიანის (აღარაფერს ვამბობთ რეალისტებზე) ყურადღება. ასე რომ, ალექსანდრე ორბელიანი ერთ-ერთი პირველია, რომელმაც კავკასიის ბუნება ლექსის თემად აქცია. ერთ მცირე მონაკვეთს დავიმოწმებ:

„დღეს დილით, ამ გაკამკამებულს ცის მოლაჟვარდულობაში
დავინახავ იქით შორსა, იმ ჰაერობაში,
კავკაზიის ბორცვთ მოკიდურთა, თავის ქედებით;
თავის დახავსებულის თეთრის წვერებით,
რომელზედაც მზის შარავანდი დანებივრობს,
და ღვთაების გამოსახული დიდება
მეტის დაშვებით, ზედ რო განისვენებს“ (ორბელიანი, 1979: 123).

ამავე ლექსში ავტორი გვიჩვენებს მყინვარსა და არარატს, როგორც კავკასიის ამხანაგსა და მეგობარს. ორბელიანი ამით, სტრიქონებს შორის ნაგულისხმევით, მოუწოდებს კავკასიის ერებს ერთიანობისკენ, ძმობა-მეგობრობისკენ (ამ იდეას ქადაგებს ავტორი სხვა ნაწარმოებებშიც, მაგალითად, პიესაში „დავით აღმაშენებელი...“ და სხვა).

ამ ლექსთან დაკავშირებით ალექსანდრე ხახანაშვილი წერს: „ლექსი გარეგანის ფორმითაც არ ეთანხმება ქართულს ვერსიფიკაციას: აქ არეულია 9, 10, 11, 13, 14, 16 და 17 მარცვლოვანი სტრიქონები. ამასთანავე, მხატვრობითს ელფერს მოკლებულია, რითმა მდარეა, თვით აზრი პროზის თხზულებას უფრო შეეფერება“ (ხახანაშვილი, 1917: 34). ძნელია, არ დაეთანხმო მკვლევარს. ეს ყველაფერი მართლაც, ასეა, მაგრამ არის რაღაც, რაც გვიზიდავს ლექსში. გარდა იმისა, რომ დახატულია ველური ბუნების პლასტიკური სურათი, იმასაც ვგრძნობთ, როგორა აქვს ჩაბეჭდილი მეხსიერებაში სამშობლოსგან შორს მყოფ პოეტს საქართველოს ბუნების სურათები და მათი ხელახლა გამოწვევით

სურს, არასოდეს დაივიწყოს, არ გაუფერმკრთალდეს ოდნავადაც კი არც ცოცხალი ხატი და, ცხადია, არც გრძნობა. ასე ზრდის, წვრთნის, უფრთხილდება, უვლის თავის გამორჩეულ, განსაკუთრებულ სიყვარულს.

ალექსანდრე ორბელიანს აქვს ლექსი სათაურით „რუსთაველი“. რომანტიკოსებმა თამარი და მისი ეპოქა სიმბოლოდ აქციეს, სიმბოლოდ დიდი, ერთიანი, ძლიერი საქართველოსი. ასევე ჰყავთ გასიმბოლოებული რუსთაველი, ქართული ენის სიდიადისა და, მაშასადამე, მთელი საქართველოს სიდიადის გამომხატველად. ალექსანდრე ორბელიანის ლექსში რუსთაველი „ყოვლის ზეციურის მადლით გაბრწყინებული“ შემოქმედია. ხელშესახებია ამაღლებული, პათეკური ტონი. აი, როგორ მიმართავს ადრესატს: „აგერ, ხედავ? ცა პატივს გცემს ღრუბლის გვირგვინით“. ავტორის აზრით, რუსთაველი საკაცობრიო მოვლენაა და მას სიკვდილი და დავიწყება არ უწერია. რაღა თქმა უნდა, არ უშვებს შესაძლებლობას ხელიდან, აქოს ქვეყანა, ხოტბა შეასხას იმ ხალხს, რომელმაც წარმოშვა რუსთაველი. ალექსანდრე კალანდაძე წერდა: ლექსში „რომანტიკული პათოსიც შეიმჩნევა, - უმთავრესად, შთაგონების სიცხოველესა, ხელოვანის დამოუკიდებლობის აპოლოგიასა და მისადმი მხურვალე გრძნობიერ მიმართებაში... დარღვეულია მარცვლოვანება, მაშასადამე, სალექსო რიტმიც, მაგრამ ყოველივეს ანაზღაურებს სპეციფიკური პოეტური სინტაქსი, ინტონაცია, ინვერსია, მეტყველების ამაღლებული ტონუსი“ (კალანდაძე: 1977: 263). ხოლო აკაკი გაწერელია აღნიშნავდა: „რუსთაველში“ 12, 13, 14 მარცვლოვანი სტრიქონები გვხვდება. სწორედ ასეთი საზომითაა შემდეგ თარგმნილი ივანე მაჩაბლის მიერ დიდი ინგლისელი დრამატურგის შექსპირის ტრაგედიები“ (გაწერელია, 1953: 276). „რუსთაველს“ საგანგებო გამოკვლევა უძღვნა რევაზ სირაძემ. მან ყურადღება მიაქცია იმ ფაქტს, რომ ალექსანდრე ორბელიანის ლექსი „უშუალოდ ღვთაებისადმი არაა მიმართული, მაგრამ მთელს ლექსს საღვთო სულიერება მსჭვალავს“ (სირაძე, 1997: 51).

ალექსანდრე ორბელიანი შოთა რუსთაველსა და მის პოემას ახსენებს თავის კრიტიკულ-პუბლიცისტურ წერილებშიც და „ვეფხისტყაოსანს“ მიიჩნევს ენობრივად სანიმუშო ნაწარმოებად.

„ეპიტაფია (საქართველოს მეფის ირაკლის მეორისადმი)“ არის ხოტბა ერეკლე მეორისა. ერეკლეს დიდი ადგილი უჭირავს რომანტიკოსთა შემოქმედებაში. საქართველოს ბოლო დიდი მეფე მათ წარმოდგენაში იყო „ჩასვენებული მზე“, დამარხული ძველი საქართველო. ერეკლე მეფე განსაკუთრებული შარავანდედითაა ნაჩვენები ძმების - ალექსანდრე და ვახტანგ ორბელიანების შემოქმედებაში. „ეპიტაფიაში“ ერეკლე მეორე წარმოდგენილია, როგორც შორსმჭვრეტელი მმართველი, „ჭკვისა ვარსკვლავი“. პოეტი მოუწოდებს ბაირონს, რათა

მისი თაოსნობით „ზეცის მგოსნებმა“ შესაფერი ლექსით ხოტბა შეასხან მეფის საფლავს:

„მოგიწვევ, დიდო ლორდო ბაირონ,
მეფის საფლავზე ზეცის მგოსნებით
და გთხოვ, ეს ლექსი ჩანგით დამღერონ
მგოსნებთ მის საფლავს ცის ხმოვანებით“ (ორბელიანი, 1979: 126-127).

თავისი სახელოვანი პაპის ღვაწლისა და დამსახურების წარმოჩენას ცდილობს და ახერხებს ალექსანდრე ორბელიანი ამ ლექსით.

„მსოფლიო სევდა“, ცხოვრების წარმავლობით გამოწვეული ვარამია ნაჩვენები ლექსში „ვერის სასაფლაო“. „ეკლესიასტეს“ გოდებას ეხმიანება ქართველი რომანტიკოსის ამაოების განცდა:

„წავა, წაიღებს სოფელი დროსა,
მზის ჩალხებს ზედა მიმომტირალსა,

...

მაშა სჯობს განცხრეს ამ საწყალთ სული

იქ იმ სოფელში, აქ დატანჯული,

სადაც უკვდავი არს სიხარული,

ცას შიგნით ვრცელსა განბრწყინვებული“ (ორბელიანი, 1992:126).

ყველაფრის წარმავლობისა და ამაოების აზრი მრავალი ვარიაციითაა გამოთქმული მსოფლიოს მოაზროვნეთა მიერ. ეს თემა შინაგანად განცდილი და სავსებით მისაღები აღმოჩნდა ქართველი რომანტიკოსებისთვისაც. მსგავსი აზრია გადმოცემული აგრეთვე ლექსში „მოხუცებული ყმაწვილკაცს“:

„რას დამცინი? რას კოხტაობ? რას ტრაბახობ? რას ბაქბუქობ?

ნუ დამცინი, ნუ კოხტაობ, ნუ ტრაბახობ, ნუ ბაქბუქობ,

მეც დავცინე, ვკოხტაობდი, ვტრაბახობდი, ვბაქბუქობდი,

მაგრამ ახლა დრომან კრულმან გამტეხა და მოუძღურდი“ (ორბელიანი, 1992:127)

ალექსანდრე ორბელიანს დაუწერია სატირული ლექსებიც. მათ შორისაა „სიმშილით გამხრჭვალაი ძაღლკაცი“, რომელიც მიმართულია ჟურნალ „ცისკრის“ რედაქტორის, ივანე კერესელიძის წინააღმდეგ. სტრიქონებს შორის დაქარაგმებულია „კერესელიძე“: „მამ შენს წევრთათვის შეკერე სელი ძერა ბუების დასაჯდომელი“.

შევეცადეთ წარმოგვეჩინა ალექსანდრე ორბელიანის პოეტური მემკვიდრეობის მრავალფეროვნება, ავტორის გრძნობათა სიწრფელე და სხვა ღირსებანი. თუმცა ეს მემკვიდრეობა არ გამოირჩევა მაღალმხატვრულობით, ის მაინც ინარჩუნებს თავის მნიშვნელობას და, ვფიქრობ, ამ ეპოქის სალიტერატურო პროცესის მკვლევარი მას გულგრილად ვერ აუვლის გვერდს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- გაწერელია (1953):** აკაკი გაწერელია, ქართული კლასიკური ლექსი, თბილისი, 1953;
- კალანდაძე (1977):** ალექსანდრე კალანდაძე, ქართული ჟურნალისტიკის ისტორია, I, თბილისი, 1977;
- მახარაძე (1982):** აპოლონ მახარაძე, ქართული რომანტიზმი, თბილისი, 1982;
- ორბელიანი (1979):** ალექსანდრე ორბელიანი, მთოვარე, კრებ. „ახალი ქართული ლიტერატურა“, ქრესტომათია, I, თბილისი, 1979;
- ორბელიანი (1992):** ალექსანდრე ორბელიანი, ზაიათი, ქართული მწერლობა, ტომი, IX, თბილისი, 1992;
- სირაძე (1997):** რევაზ სირაძე, სული დავნებული სურვილითა, აღ. ორბელიანისადმი მიძღვნილი I სამეცნიერო კონფერენცია, თბილისი, 1997;
- ჩხეიძე (1996):** როსტომ ჩხეიძე, ალექსანდრე ორბელიანი, თბილისი, 1996;
- ხახანაშვილი (1917):** ალექსანდრე ხახანაშვილი, ქართული სიტყვიერების პოლიტიკა (მეცხრამეტე საუკუნე), ტფილისი. 1917.